

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Lumină și har

Cuprinzătorul semn al Schimbării la Față cheamă și unește pe creștinii de pretutindeni într-o aceeași înalte simțiri cercate de apostolii Domnului. Prin mărturia luată și păstrată cu sfântă credință de ucenici pentru noi, lumina Taborului este pururea și pretutindeni cu noi. Ceea ce s-a arătat atunci, în acel miez de vară, ne-o reamintește în fiecare an praznicul împărtășirii de la 6 august. Ploasele adânciri dogmatice ale cîntărilor ne apropie sărbătorește de împărtășirea tainei: „Dător de lumină și lumină neapropiată și pururea veșnică, Călești fără de început, Care Te învâli în haină de lumină, lumină în lume ai strălucit, cu trupul în munte ai luminat, arătînd chipul slavei părintești” (Stihira vecerniei).

Văzut dinspre cîmpia Ezdrelon, la cei vreo 10 km spre nord de drumul ce vine de la Nazaret către Nain, muntele Tabor, înalt doar de aproape 600 m, crește în ochii călătorului spre cer, cu toate sfintele amintiri pe care le trezește: din vremea Judecătorilor cu Debora, a lui Iisus, a generațiilor de creștini pînă dincoace de cruciați și pînă în vremea noastră, care s-au succedat lăsînd aici semnele căutărilor cucernice ridicînd altare în dorința de a fi mai aproape, tot mai aproape, de locul unde s-a arătat întru slavă Cuvîntul întrupat, unde ucenicii „au văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). Fiecare piatră, fiecare jertfelnic, pînă la biserica înălțată pe locul Schimbării la Față, știut din veche tradiție, toate vorbesc aici ca din Scripturi

și așează în suflet stările rostite de ucenici în clipa iluminării lor. Dar atît pelerinul care, urmînd pașii lui Iisus, urcă pe culmea Taborului în contemplarea acestor locuri pioase, cît și cel ce ia aminte doar la încredințările Sfinților Evangheliști, se

unesc în același duh luminat, al inimii arzînde, alături de Iisus, ca Petru, Iacob și Ioan, prin harul luminii necreate, atotcuprinzătoare.

Din acest har vine plenitudinea simțirilor alese, în stare să ferească pe cel credincios. Apropiat de Dumnezeu, el se știe în comuniune cu semenii săi, încît dragostea față de Dumnezeu se mărturisește firesc în iubirea aproapelui. Întru aceasta, preluînd porunca „ascultării” vestită pe Tabor, creștinul este un slujitor a tot ce înobilează.

Din „înnoirea duhului” (Romani 7, 6), el este cheag pentru înprospătările spre care tinde demnitatea umană. Vorbește astfel în el simțul frățietății. Se cer și se despart cele fără de preț de cele alese, cele ce se trec de cele ce durează cu adevărat. Un astfel de suflet simte real tihna și binefacerile păcii. El este lumină în stare să treacă și altora făclia, prin cele ce spune, prin ceea ce face. Este ucenic și dascăl totodată, după porunca sub care stă: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Matei 5, 16). Așa este și așa se cade să fie!

† TEOCTIST,

Mitropolitul Moldovei și Sucevei

„Feriți făcătorii de pace...”

(Matei 5, 9)

A fericit Domnul Hristos și pe „făcătorii de pace”, spunînd despre ei că „fiii lui Dumnezeu se vor chema”. „Feriți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”.

Pe „făcătorii de pace” i-a fericit Domnul îndată după cei „curați cu inima”, despre care a spus că sînt fericiți pentru că „vor vedea pe Dumnezeu”. Cei ce văd pe Dumnezeu, pe măsura curăției lor, pe lingă siguranța existenței lui Dumnezeu, se învrednicesc și de o cunoaștere a lui Dumnezeu, căci Dumnezeu însuși li se descoperă. Ei se învrednicesc să cunoască ceva din măreția și din bunătatea lui Dumnezeu și se silesc să fie „milostivi” și „desăvirșiți”, ca Tatăl lor cel din ceruri (Luca 6, 36; Matei 5, 48). Precum celor „flămînzi și însetați de dreptate, pentru înfăptuirea dreptății, Domnul le spune să fie „milostivi”, așa și celor „curați cu inima” le rînduiește Fiul lui Dumnezeu să fie „făcătorii de pace”, ca prin aceasta să se alcătuiască după chipul Lui, ca să poată fi numiți „fiii lui Dumnezeu”, pentru că sînt „făcătorii de pace”.

Curăția inimii aduce cu sine pacea sufletului. Dar a avea pace în suflet încă nu înseamnă a și fi „făcător de pace”. Fără îndoială că, pacea lăuntrică, pacea din curăție și din nepătimire, este un dar de la Dumnezeu. Domnul Hristos însă îi ferește pe „făcătorii de pace”, prin aceasta angajîndu-i pe credincioșii Săi să fie susținători, înmulțitori și răspînditori ai păcii. Cînd Domnul spune „feriți făcătorii de pace”, atrage atenția că nu-i destul ca cineva să aibă pace în suflet, ci că trebuie să se silească să fie pricinuitor de pace și pentru alții.

La Nașterea Domnului Hristos, îngerii au cîntat: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire” (Luca 2, 14). Aceste cuvinte cuprind programul Fiului lui Dumnezeu întrupat: mărirea lui Dumnezeu și binele „pacea și buna învoire” a oamenilor. Cel ce urmează pe Fiul lui Dumnezeu trebuie să aibă și el același program: mărirea lui Dumnezeu și pacea între oameni; altfel spus: să fie „făcător de pace”.

În cuvîntarea de despărțire, înainte de patima Sa cea mintuitoare, Domnul Hristos, adresîndu-Se ucenicilor Săi, le-a spus, între altele: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă” (Ioan 14, 27), iar după învierea Sa din morți, în repetate rînduri, le-a zis ucenicilor „Pace vouă” (Ioan 20, 19, 21, 26; Luca 24, 36).

După spusa Sfințului Evanghelist Luca, trimițîndu-i la propovăduire pe cei șaptezeci de ucenici, Domnul Hristos le-a zis: „În orice casă veți intra, mai întîi spuneți: „Pace casei acesteia!” Și de va fi acolo fiul păcii, odihni-va pacea voastră asupra lui;

iar de nu, se va întoarce către voi” (Luca 10, 5—6). Potrivit acestor cuvinte ale Mintuitorului, nimeni nu trebuie să se mulțumească numai cu pacea pe care o are în suflet, nimeni nu trebuie să caute pacea doar pentru sine, ci toți cei ce doresc să se asemene cu Fiul lui Dumnezeu și să se numească „fii ai lui Dumnezeu” au datoria de a fi lucrători ai păcii, „făcătorii de pace”, dătați și răspînditori de pace. Aceasta cu atît mai mult, cu cît știm că orice strădanie pentru înmulțirea păcii în jurul nostru, nu rămîne fără rost, deoarece chiar și atunci cînd pacea noastră nu se poate odihni peste cel spre care ne este luarea-aminte, nefiind el „fiu al păcii”, ea „se întoarce” la noi, cu adaus.

Prima grijă a celui ce se angajează în lucrarea păcii, potrivit cu cuvîntul: „Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14), este aceea de a se împăca cu oricine, despre care ar ști că are ceva asupra lui. La aceasta ne îndeamnă Mintuitorul însuși, zicînd: „Cînd va fi să aduci darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și te împacă cu fratele tău și apoi, venînd, adu darul tău” (Matei 5, 23—24). Poate realiza aceasta numai omul care se smereste și iartă.

De observat că în rugăciunea pe care ne-a lăsat-o Domnul Hristos, în rugăciunea Tatăl nostru, ne angajează la iertare, deoarece spunem: „Și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșelile noastre” (Matei 6, 12). Cel ce iartă, acela face un pas însemnat spre realizarea păcii, este „făcător de pace” și se aseamănă cu Fiul lui Dumnezeu, care, pe cruce fiind răstignit, se ruga pentru răstignitorii Săi, zicînd către Tatăl ceresc: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac” (Luca 23, 34).

Adevărata pace își are începutul în curăția inimii și se realizează în Dumnezeu și prin Dumnezeu, de aceea cel mai la îndemînă și cel mai bun mijloc pentru a o obține este rugăciunea: rugăciunea înmulțitoare de curăție și de iubire. Unde iubirea este lucrătoare, acolo pacea este de nezdruincinat, iar iubirea are putere numai unde s-a realizat, mai întîi, curăția inimii. Sfințul Maxim Mărturisitorul spune despre dragoste că izvorăște din nepătimire. Iar nepătimirea o înțeleg Părinții ca un rezultat al luptei omului pentru dobîndirea tuturor virtuților. Prin urmare, orice strădanie pentru dobîndirea

Ierodiaconul Teofil

(Continuare în pag. a 4-a)

MILITANȚI PENTRU LIBERTATEA NAȚIONALĂ
ȘI UNITATEA POLITICĂ A POPORULUI ROMÂN

PETRU ȘPAN (1860—1911)

Din rîndurile oamenilor de seamă, care au militat pentru emanciparea cultural-economică și social-politică a românilor ardeleni — premise fundamentale ale cuceririi libertății și înfăptuirea unității naționale — face parte și profesorul dr. Petru Șpan.

Viitorul pedagog de renume a văzut lumina zilei la 4 iunie 1860, în comuna Lupșa, județul Alba, într-o familie de moși, stabilită acolo pe valea Arieșului cu multă vreme în urmă. Școala primară a urmat-o în satul natal. Datorită rezultatelor bune la învățătură, părinții l-au trimis la școala din Trascău (azi Rimetea), unde se pregăteau cei ce doreau să urmeze studii secundare. Aici, pe lingă celelalte obiecte de învățămînt, el a studiat limbile latină, germană și maghiară, obținînd rezultate deosebite. Peste un an, părinții îl vor înscrie elev la

școala din Singeorgiul Trascăului, după care va merge la Blaj.

În centrul cultural de pe valea Tîrnavei Mari, tînărul fiu de moși a urmat clasa a patra gimnazială și cursul liceal, situîndu-se în fruntea clasei. Din cauza greutăților materiale, Petru Șpan și-a întrerupt studiile la Blaj în 1881 și s-a înscris la Seminarul „Andreian” din Sibiu — Secția pedagogică. Concomitent, a pregătît, în particular, clasa a opta, la liceul ortodox român din Brașov, unde, în 1883, și-a luat examenul de bacalaureat.

Anii studiilor în orașul de pe Cibin au fost foarte rodnici. Atmosfera de muncă stăruitoare pentru cauza națională și exemplul profesorilor săi, în special al lui Ioan Popescu și Daniil Popoviciu Barcianu, au determinat formarea tînărului student în spiritul atașamentului neîmămurit fa-

ță de poporul român. În această perioadă, el își fixează ca țel suprem lupta pentru ridicarea culturală a românilor prin școală, ridicarea lor economică prin instituirea corespunzătoare și eliberarea națională.

După absolvirea în 1884, a Seminarului „Andreian”, Consistoriul arhiepiscopal i-a acordat o bursă pentru continuarea studiilor. Ca urmare, în același an se înscrie la Universitatea din Viena, unde timp de doi ani a urmat cursurile Facultății de filozofie și istorie, precum și lucrările Seminarului pedagogic. În 1886, aflînd de reînvierea Seminarului pedagogic de la Universitatea din Jena, sub direcția profesorului W. Rein, Petru Șpan ia hotărîrea de a părăsi Viena. Se mută la Jena și se înscrie la Seminarul academic pedagogic, fiind cel dintîi doctorand român al profesorului Rein. Tot aici, după un an — la 20 noiembrie 1887 — el va obține titlul de doctor, cu teza „Dezvoltarea pe-

Prof. Petru I. Dan

(Continuare în pag. a 4-a)

STERIE DIAMANDI

În ziua de 12 iunie 1981, a trecut la cele veșnice Profesorul Sterie Diamandi, unul dintre cei mai de seamă cristologi ai veacului nostru, autorul binecunoscutelor cărți *Fiul lui Dumnezeu* — *Fiul Omului*, operă monumentală publicată în trei volume care, de aproape patru decenii, luminează la distanțe imprevizibile, ca un far puternic, conștiința miilor de creștini, prezentându-le viața unui Iisus viu, convingător și contemporan, cum nimeni nu a reușit până în prezent să o facă.

Pe parcursul a 1464 de pagini, studiul exprimă, într-o minunată limbă românească, problemele fundamentale ale cristologiei moderne, privite comparativ, atît din perspectivele ortodoxiei, cît și ale Bisericii creștine universale. Așa cum România a dat lumii inegalabila lirică eminesciană, rapso-diile enesciene, siluetele savante ale sculpturilor brăncușiene ori invențiile epocale, fără de care nu ne-am putea imagina o viață civilizată — avionul cu reacție, stiloul, sonicitatea, insulina ș.a.,

Născut la 22 august 1898, la Mețova-Aminciu, în provincia Epir, de la poalele Pindului, din Grecia, într-o familie de aromâni, Sterie Diamandi, fiul lui Vasile Diamandi și al Elenei Tufa, a studiat în școlile românești din Salonic, Mețova, Ianina și Bitolia, părăsind Macedonia în anul 1916, pentru a-și continua studiile în România, unde a pribegit prin mai multe locuri.

Clașele V—VIII le-a făcut în Moldova, în particular. La Iași a început liceul pe care l-a terminat însă la Bacău, după care, între anii 1919—1922, a urmat Facultatea de litere și filosofie din București, unde și-a luat licența în filosofie cu calificativul „Magna cum laude”. Din 1923, Sterie Diamandi a funcționat ca profesor de pedagogie pe la diferite școli din țară: Drobeta-Turnu Severin, Roman, Iași, București. Între anii 1938—1959, a funcționat ca profesor de filozofie la Liceul „Aurel Vlaicu” din București, al cărui director a fost până la 1 septembrie 1959, cînd a ieșit la pensie.

Cu modesta-i caracteristică, scriitorul s-a ferit totdeauna de publicitate, ducînd o viață patriarhală, alături de soția sa, profesoara pensionară Maria Teodoru-Diamandi, de fiica și nepoatele sale, pe o străduță liniștită din București (str. Feroviarilor nr. 60), fiind totdeauna căutat și stimat de cititorii săi, de numeroșii săi foști elevi, pe care-i primea cu o impresionantă dragoste frățească, pînă în ultimele zile ale existenței sale.

Capodoperă unică, de o arhitectură totală și complex documentată, care analizează dintr-o perspectivă nouă biografia și învățătura Mintuitorului nostru Iisus Hristos, trilogia *Fiul lui Dumnezeu* — *Fiul Omului* a fost publicată între anii 1942—1943, la editura „Cartea Românească”, în condițiile vitrege ale războiului. Rod al unor îndelungate cercetări și activități supraomenești — ținînd cont de avansata hipermetrofie a ambilor ochi, de care suferea autorul — cele trei volume (vol. I: Iisus Mintuitorul, vol. II: Activitatea și învățătura, vol. III: Patimile, moartea și învierea) vor rămîne pentru veșnicie o splendidă și măreață ofrandă făcută întregii creștinătăți.

unul dintre cele mai complexe și mai profunde studii asupra vieții și operei lui Iisus Hristos din cîte se cunosc, a avut destinul ca tot din România să pornească. Va exista multă vreme regretul că o atare operă desăvîșită nu a putut fi, pînă în prezent, tălmăcită în principalele limbi moderne de circulație, pentru ca și străinii să se poată bucura de limpezimea și de strălucirea ei! În afară de acest mare eseu creștin, Sterie Diamandi s-a manifestat și ca un apreciat specialist în politologie, publicînd cărți din domeniul respectiv, cu un răsănorat succes de public, care au rămas pînă astăzi indispensabile opere de referință: *Galeria oamenilor politici* (1935), elogiată călduros de G. Călinescu, la apariția sa ș.a. Acestor cărți, apărute în editura „Cugetarea”, li s-a adăugat, în anul 1940, în aceeași editură, *Oameni și aspecte din istoria aromânilor*, lucrare deosebit de documentată, o adevărată istorie a aromânilor, unică în felul ei.

Ca depozitar al unor bogate evenimente trăite, pline de amintiri interesante, care evocă marile personalități de la începutul veacului nostru, introspectînd intimitățile sufletului omenesc, ca memorialist și eseist multivalent, profesorul Sterie Diamandi se manifestă în scrierile Depănînd trecutul (memorii), *Corabia lui Noe* (eseuri), *Gînduri răzlețe*, *gînduri încheiate* (cugetări). În luminata împărăție a gîndului (eseuri), *Ad Majorem Dei Gloriam* (eseu religios de aprox. 2000 de pagini), *Mahomed* (biografie) etc., ca un cugetător și poet profund, creator al unei opere sincere, izvoare din suferințele unui popor care, de veacuri, nu a cunoscut alte ipostaze ale vieții decît munca și lupta continuă, autorul însuși avînd parte de un trecut zbuciumat, plin de privațiuni și de dureri purificatorii.

„În viața mea, — scria dînsul în preajma vîrstei de 80 de ani — pot să spun fără exagerare că am avut parte de un destin patetic. De foarte timpuriu a trebuit să înfrunt apriga vijelie a vieții și niște timpuri de grea cumpănă. În tot timpul războiului, în acea vreme de cumplită

Prof. Cristian Bălan

(Continuare în pag. a 4-a)

O TRADIȚIE PUȚIN CUNOSCUTĂ

Asupra delimitării hotarelor și întemeierii unor străvechi așezări românești

Avem destule lucrări istorice dar mai ales monografice care — tangențial — abordează și problema originii sau întemeierii așezărilor românești din țara noastră. În special ultimele, monografiile unor orașe și sate, scrise de nespecialiști — preoți și învățători locali însușiți de o adîncă dragoste pentru așezarea natală — își dedică unul din primele capitole prezentării și analizei documentelor cuprinzînd cea dintîi atestare scrisă a existenței localității. Pe bună dreptate toți alătură acestei atestări scrise documentul oral, tradiția locală purtată de bătrîni. Această tradiție locală coboară pînă la vremea întemeierii așezării, căpătînd — firesc — aură de legendă. Firesc — pentru că fiecare generație a suprapus simburelui originar podoabele ei imaginative. Uneori aceste podoabe au coplesit simburele, dar de cele mai multe ori el rămîne detectabil, mai ales în cazurile în care poate fi argumentat mai mult decît alternativ, așa cum este cel despre care vom vorbi mai jos.

Dacă avem lucrări istorice și monografii care în context abordează și problema originii sau întemeierii așezărilor românești, ca și altele cu caracter mai curînd statistic — ca a lui Șt. Maniciulea pentru sec. XIV—XV — o lucrare generală de sinteză cu o astfel de temă nu cunoaștem. Considerații mai largi găsim în „Voievodatul Transilvaniei” I—II, de Ștefan Pascu, dar numai pentru această parte de țară.

Care este originea unor așezări de pe teritoriul României și cum s-au întemeiat celelalte? Din toate aceste lucrări rezultă că cele mai vechi continuă așezările strămoșilor noștri daci, fie chiar pe vatra acestora, fie alături de ea. Între acestea nu trebuie considerate numai localitățile care după cucerirea romană și-au păstrat numele dace sau au primit nume latine, ca și fostele „dave”. Descoperirile arheologice confirmă mereu că o serie de mărune așezări rurale poartă sub sau alături de vatra lor vestigii ale culturii materiale dace, că ele au fost locuite acum două mii de ani de pileatii și comatii lui Burebista și Decebal. Dacă de multe ori aceste așezări sînt alături sau în preajma vetrelor dace, explicația se găsește în diferitele vicisitudini prin care au trecut locuitorii respectivi, cum au fost migrațiile, epidemiile, incendiile etc. Pe lîngă acestea, din moment ce istoricul latin spune că „dacii trăiau agățați de munții lor”, trebuie să presupunem că cel puțin satele răsărite în pîlcuri — cum sînt cele din Munții Apuseni sau din Munții Sebeșului — continuă un mod de habitat dac. De aceeași vechi origine trebuie să fie și așezările de la gura unor exploatare miniere sau de lîngă saline.

Cucerirea romană impune pe teritoriul dac castele. Dacă ele n-au fost implantate în așezări existente, ci în alte puncte strategice, în jurul lor nu e greu de presupus constituirea unor așezări de producători care să aprovizioneze garnizoana. Același lucru se va întîmpla mai tîrziu în preajma mănăstirilor sau a u-

nor castele și conace feudale. Este adevărat că odată cu părăsirea castrelor și a unora dintre mănăstiri multe din aceste mici așezări de bordeie au dispărut la rîndu-le.

Tot autoritățile romane au putut crea forțat unele așezări prin strămutarea unor grupuri recalci-trante de daci de la locuri greu accesibile în zone unde controlul se putea exercita mai strict.

O serie de alte așezări s-au întemeiat prin roiri, fapt confirmat de atributele Mare, Mic, de Mijloc, de Jos, de Sus, Vechi sau Nou, din numirile lor, ca și diminutivele. Un grup restrîns de locuitori s-a desprins de vatra vechii așezări, stabilindu-se nu prea departe într-un loc adecvat. Desprinderea era simplă pentru că bordeiele sau colibele se puteau repede improviza. Defrișarea terenului dădea atît materialul de construcție, cît și pămîntul arabil necesar. Acad. Ștefan Pascu în lucrarea amintită documentează că roirile au avut loc nu numai de la deal la vale, ci și invers sau numai pe cîmpie, ceea ce infirmă opinia vechiului habitat românesc exclusiv montan. Totuși nu trebuie omise așezările duble, pendulante între munte și vale, o bună parte din fiecare devenind cu vremea de sine stătătoare.

În epoca feudală multe așezări s-au întemeiat prin voința stăpînirii politice sau religioase, care își creiau astfel un plus de venituri. Colonizarea unor grupuri de populații străine sau infiltrările au dus, de asemenea, la întemeierea altor așezări. Un mijloc de a crea noi așezări în Țara Românească a fost cel al „sloboziilor”. Domnii invitau locuitorii din alte părți să se așeze pe un anumit teritoriu, scutindu-i pe 3 pînă la 5 ani de plata birurilor și de alte obligații. La fel s-a procedat și în Moldova sau Transilvania.

Fenomenul transhumanței a fost la rîndul său generator al altor așezări, mai ales în Țara Românească. Dacă nu se așezau la liziera unor sate existente, păstorii transhumanți își ridicau sălășuri oriunde condițiile le înlesneau habitatul. Cu vremea unii se atașau locului și nu mai reveneau în satele de origine. Locurile de tîrlire erau în special generatoare de așezări pastorale.

Impulșurile politice sau religioase din Transilvania au dus la migrarea peste munți a unor grupuri românești, care la rîndul lor fie că au întărit localități subcarpatine existente, fie că prin înlesniri oferite de stăpînii locului au întemeiat așezări noi.

În sfîrșit, o altă cale a fost voința și recunoștința cnezilor și voievozilor români. Cîrînd după nașterea poporului nostru și constituirea primelor sale organizații locale, conducătorii lor — cnejii — atît din motive economice, cît și militare, au stimulat întemeierea unor așezări noi pe terenuri mai rodnice sau în unele locuri cheie pentru securitatea cnezatului. Cînd s-a reușit reunirea mai multor cnezate în „țări”, politica voievozului a fost și a rămas aceeași pînă tîrziu, după întemeierea Țării Românești și a Moldovei. Dar nu numai voința cnejilor și voievozilor români a

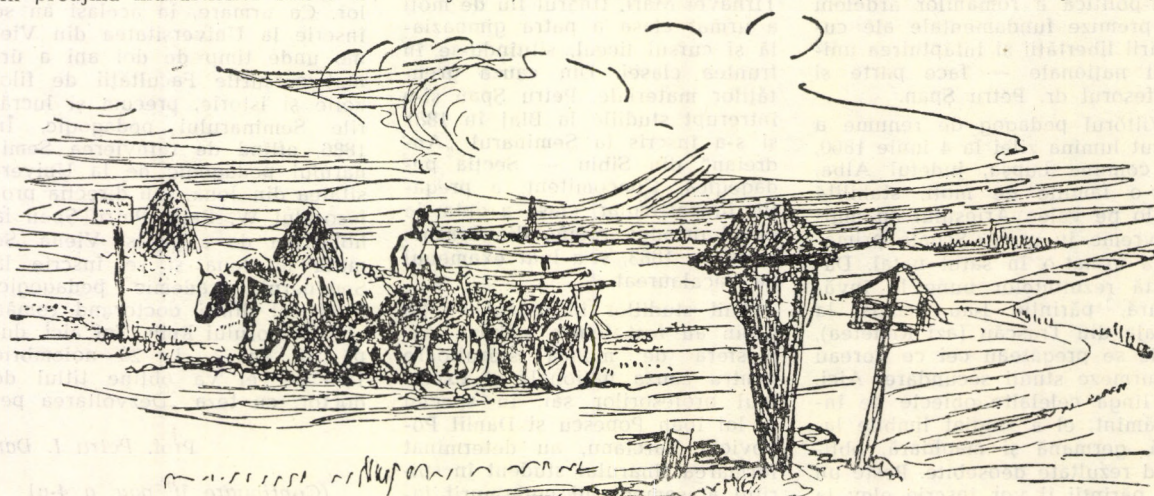
dus la crearea unor așezări noi, ci și recunoștința lor față de vitejia în lupte. Se știe că fiecare așezare participa la lupte cu cea condusă de jupanul (judele, greavul) respectiv sau de ajutorul lui (sindie). Aceste cete mici constituiau ceata mare a obștii dintr-o depresiune sau dintr-o zonă, condusă de cneazul locului. După lupte care se soldau cu victorii, voievozii răsplăteau vitejia unor cete de așezare sau de obște, dăruindu-le părți din pămînturile cucerite sau din cele voievodale. Făgărășanul Negru Vodă — care pentru majoritatea istoricilor contemporani nu mai este o figură legendară — sau maramureșenii Dragoș și Bogdan au trebuit să poarte lupte cu stăpînitorii transcarpatini. Cucerind locurile ei și-au răsplătit individual unii viteji, iar cetele au fost înzestrate cu pămînturi. Asemenea înzestrări au continuat să facă mai apoi și Basarabii sau Mușatinii, fie pentru vitejie, fie pentru slujire cu credință.

În legătură cu înzestrarea ceteror documentele orale sînt confirmate parțial de documente scrise. Nu ne vom referi la monografiile mai vechi pentru care accesul autorilor la surse documentare a fost mai dificil, ci la unele recente, cum sînt a comunei Colibași — Argeș (Pitești, 1972), a comunei Branitea (Galați, 1975) sau a comunei Jupinești — Argeș (Pitești, 1976). În ele ca și în altele mai vechi, sînt reproduse documente tirzii (sec. XVII—XVIII) privind hotărnicile, în care se consemnează mărturi sub jurămint — uneori cu brazda pe cap — ale bătrînilor despre hotarul satului așa cum a fost dat întemeietorilor lui: „jupan Mitrea i soții lui” sau lui „Vladul jupan cu soții lui” ori „Șarban cu frații și verii lui”. Aceștia au devenit „moșii” care stăpîniseră în devălmășie donația voievozului sau care o împărțiseră egal, trăgînd apoi periodic la sorți folosința părților. Chiar cînd folosința a rămas definitivă „moșii” continuau să dețină părțile prin urmașii lor. La 1776 stolnicul Constantin Văcărescu cercetează o jalbă la Jupinești — nume derivat din jupan — și după ce vede actele cere jălbarilor să precizeze numărul „moșilor” care stăpîneau atunci pămînturile — spun documentele reproduse — „drept ocine de moștenire” iar înaintașii „au fost cnej în ocicile lor din moși-strămoși”, adică moșneni.

Dar cum se stabilea întinderea pămîntului cu care voievodul înzestra ceata? Ei nu cunoșteau în amănunt noile teritorii ca să indice anumite repere, nici nu-și puneau slujbașii să măsoare. Răspunsul ni-l dă tradiția satului, memoria lui colectivă, așa cum o consemnează cîteva monografii, iar altele o sugerează. Voievodul înzestra „jupanul și soții lui” cu atîta pămînt cît se putea

Corneliu Dragoman

(Continuare în pag. a 4-a)

Cîntarea noastră bisericească și cultivarea ei

Cîntarea e un dar de sus, cu care Dumnezeu a înzestrat pe om. Acest dar, Dumnezeu l-a dăruit ființelor superioare create de El, în primul rînd îngerilor și apoi omului. De aceea atît îngerii cîntă și oamenii au primit îndatorirea de a-L lăuda și preamări pe creatorul lor Dumnezeu prin cîntare, îngerii în cer, iar oamenii pe pămînt.

Fiecare credincios are această datorie, lucru ce reiese și din cuvintele psalmistului David: „Toată suflarea să laude pe Domnul” — Toată suflarea și toată făptura — adică tot ce e viu și are suflare în el.

Această datorie o are credinciosul întreaga lui viață, din copilărie și pînă în clipa cea mai de pe urmă, — după cum tot psalmistul David o spune prin cuvintele: „Lăuda-voi pe Domnul în viața mea, Cînta-voi Dumnezeu-lui meu pînă voi trăi!” (Psalm 145, verset 2).

Darul divin al cîntării este folosit de credincios spre a-și exprima felurile lui sentimente lăuntrice: credința, dragostea, bucuria, jalea, durerea, eroismul, patriotismul și alte sentimente umane.

Cel mai frumos sentiment pe care-l exteriorizează credinciosul prin cîntare e sentimentul religios, iar cîntarea cea mai sfîntă, cea mai curată și frumoasă, cea mai pătrunzătoare și înalt calitativă pentru el este cîntarea religioasă, cîntarea bisericească. Această cîntare am moștenit-o, prin tradiție, de la părinții, bunicii și străbunicii noștri, care cu atîta drag, duioșie și plăcere o cîntau pînă în ultima clipă a vieții.

— O cîntau cu plăcere, căci ea cuprinde adevărurile sfinte și învățăturile mîntuitoare, atît de dragi și apropiate inimii adevăratului creștin, adevăruri și cîntări ce ne-au rămas de la sfinții Apostoli și sfinții Părinți, de la cei dintîi și cei mai buni creștini. Prin ele au trăit și s-au mîngîiat, s-au rugat și întărit, s-au luminat și mîntuit toți sfinții și mucenicii credinței străbune.

— În biserică, în altar, la strană și în corul bisericii nu se cîntă orice și oricum. Toată cîntarea aici trebuie executată cu cinstea cuvenită dumnezeieștilor slujbe și Celui preamărit în ele. În cor ca și în altar și la strană cîntarea se cuvine a fi executată: lin, dulce, cu smerenie, evlavie, credință, dragoste, căldură, din inimă, cît mai corect, cît mai frumos și pătrunzător, în urechile și inimile ascultătorilor prezenți în biserică, ea fiind o rugăciune adresată creatorului Dumnezeu. O voce plăcută și o cîntare bine executată este ascultată cu atenție și folos, pe cînd o voce stridentă, rece și falsă te supără și îndepărtează de la rugăciune.

Pr. Ioan Farca

POHTĂ

mîneacă sufletul meu spre Voroneț
la sfînta sfintelor moldave
să văd cum florile au zăgăvît profeții
și sfinți scobiți între obraje

mîneacă sufletul meu spre Voroneț
căci glasul sfînt mă-mbie în pustie
ca să-mi aplec genunchii prin cetăți
cînd spinul rău mă-nțeapă în călcîie

pohtiți la mănăstiri cu busuioc în mîna
părinți și mame și bătrîni și prunci
să treacă lumea iar senină
pe sub Potir cu pașii dulci.

Pr. Dumitru Mihaili
Mănăstireni — Cluj

Preoție slujitoare și preoție obștească în Biserica creștină

Învățătura despre Taina Sfintei Preoții face parte dintre acele învățături creștine care au avut parte de multe răstălmăciri și înțelegeri greșite, cu urmări păgubitoare pentru unitatea Bisericii lui Hristos. Cei care au respins, în general, Sfintele Taine ca lucrări și mijloace de comunicare a Harului Duhului Sfînt în Biserică, nu puteau să primească nici învățătura despre preoție ca Taina sfîntă.

Preoția creștină — se știe, izvorăște din preoția lui Hristos care „n-a venit (în lume) ca să l se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața preț de răscumpărare pentru mulți” (Marcu 10, 45). Cît a stat pe pămînt, Iisus a împlinit mai ales trei lucrări; mai întîi lucrarea de *Învățător* al Evangheliei; apoi, lucrarea de *Preot* sau *Arhiereu* care S-a jertfit pe altarul Crucii pentru mîntuirea noastră, și, în sfîrșit, lucrarea de *Împărat* al sufletelor, de conducător al lor pe calea mîntuirii și împăcării cu Dumnezeu. Această lucrare nu se putea mărgini la scurtul timp al petrecerii Sale pămîntești. Pentru continuarea ei, pentru ca toți oamenii din toate timpurile și locurile să se poată împărtăși de roadele ei, Iisus a ales pe cei 12 Apostoli (Luca 6, 12—13) chemîndu-i pe toți pe rînd la slujirea Evangheliei. „Nu voi M-ați ales pe Mine ci *Eu v-am ales pe voi* — grăiește Domnul la Cina cea de Taină — și v-am rînduit să mergeți și roada să aduceți și roada voastră va rămîne” (Ioan 16, 16). Lor le-a dat Iisus *putere* peste demoni, să vindece toată boala și i-a *trimis* să propovăduiască împărăția lui Dumnezeu (Luca 9, 1—2). Această putere, făgăduită de mai multe ori, împărtășită aievea prin Pogorîrea Duhului Sfînt la Cincizecime (F. Ap. 1, 8 și 2) îi deosebea pe cei 12 Apostoli de mulțimea ucenicilor care ascultau și urmau pe Domnul. De asemenea darul de a lega și dezlega, promis în mai multe rînduri (Matei 18, 18) și dăruit după Înviere (Ioan 20, 21—22) îi ridica pe o treaptă superioară față de ceilalți ucenici și credincioși.

Sfîntul Apostol Pavel, deși nu a urmat Domnului odată cu ceilalți apostoli, ci a fost chemat în chip minunat după Înviere, cere credincioșilor să considere pe apostoli ca pe niște „slujitori ai lui Hristos și ispravnici (iconomi) ai Tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 6, 1). Astfel s-a întemeiat *preoția slujitoare* în Biserica lui Hristos, prin alegerea, chemarea, împuternicirea și trimiterea Sf. Apostoli. Suflarea asupra lor, după Înviere, echivala cu o împărtășire a Duhului Sfînt care s-a arătat în chipul limbilor de foc la Cincizecime.

Biserica lui Hristos, așa cum apare din paginile Sfintei Scripturi, se prezintă ca o instituție perfect structurată, alcătuită din cler și din popor. „Luați aminte de voi și de toată *turma* peste care Duhul Sfînt v-a pus episcopi ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu...” — grăiește Sf. Apostol Pavel preoților din Efes chemați de dînsul în Milet (F. Ap. 20, 28). Sînt cuvinte care atestă perfect structura Bisericii primare.

Se înțelege că demnitatea preoției nu și-o ia nimeni singur „fără numai cel chemat de Domnul, ca și Aaron” (Evrei 5, 4). Se poate stabili o paralelă între preoția levitică (o face adeseori Sf. Apostol Pavel) dar numai în sensul că și acolo, deși întreg Izraelul era „popor sfînt, ales între neamuri” spre a purta făclia făgăduințelor mesianice făcute de Dumnezeu strămoșilor, slujirea preoțească o avea Aaron și semînta lui Levi. Cine ar fi îndrăznit să se numească sau să se facă preot, fără a fi sfînt, era omorît (Numei 3, 10; 18, 7). Cînd cei trei, Core, Dan și Abiram s-au răzvrătit împotriva lui Moise și Aaron și au strigat cu mîndrie: „Destul! Toată obștea, toți fără deosebire sînt sfinți, căci Domnul sălășluiește în mijlocul lor. Pentru ce deci vă ridicați

voi mai presus de obștea Domnului?” — atunci Dumnezeu i-a pedepsit și pămîntul i-a înghițit de vii (vezi, despre această întimplare, la Numeri 16—17; II Cronice 26, 16—21; II Samuel 7, 6—7; Evrei 5, 4). Dacă această slujire nu și-o puteau lua singuri cei din Vechiul Testament, nici chiar regele Ezechia, cu atît mai mult în Noul Testament, slujirea preoției nu poate fi considerată ca o „încredințare” venită din partea comunității, a presbiterilor, cum li se pare unora, ci ca o alegere, trimitere și sfințire din partea lui Iisus care o exercită prin urmașii direcți ai Sfinților Apostoli, episcopii legitimi, cu care Iisus a făgăduit că va fi pînă la sfîrșitul veacurilor. Este locul să amintim aci cît de greșită este traducerea textului de la I Timotei 4, 14: „nu fii nepăsător față de darul ce este în tine, care ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mîinilor *preoțimii*...” cînd ar trebui să traducem corect: „punerea mîinilor *preoției*...” căci este vorba de hirotonia primită de Timotei de la Sf. Apostol Pavel (vezi, II Tim. 1, 6 — punerea mîinilor *mele*). Traducerea greșită convine doctrinei protestante, dar este greșită, căci preoția slujitoare creștină nu vine ca o încredințare din partea comunității ci ca un dar al lui Iisus, prin Duhul Sfînt, care — ca o epicleză, este invocat de arhiereu asupra candidatului la preoție. Peste cei șapte diaconi, propuși de mulțimea ucenicilor, nu mulțimea și-a pus mîinile ci numai Sfinții Apostoli (cf. F. Ap. 6, 6).

Alegerea sfinților apostoli și a urmașilor lor corespunde intenției Domnului pentru ca lucrarea Sa mîntuitoare să fie continuată de-a lungul veacurilor. Preoția lor nu este o stare desprinsă de popor, de-asupra lui, ci o stare din popor fără a se confunda cu acesta, în ceea ce privește chemarea și puterea dată lui prin hirotonie. Este o încredințare și o trimitere care-și are temeiul în Taina Sfîntului Botez și a Mirungerii, prin care și preotul face parte din „neamul sfînt, din semînta aleasă, din preoția împăratească” despre care vorbește Sfîntul Apostol Petru (I Petru 2, 9) și Sf. Apostol Ioan (Apocalipsa 1, 6 etc.) atribuind-o tuturor creștinilor botezați. Neamul creștinesc este Israelul cel nou, fiii după spirit ai lui Avraam, Isac și Iacov despre care s-a făgăduit că va fi numeros „ca stelele cerului și ca nisipul mării”. Precum Israelul trupesc era chemat, în Vechiul Testament, să poarte făclia monoteismului și a făgăduințelor mesianice în mijlocul popoarelor, tot așa „neamul creștinesc”, fiii alianței noi a lui Dumnezeu cu oamenii, sfinți prin Botez și Mirungere, încorporat în Sine de Iisus prin Euharistie, este chemat să dea mărturie despre El în lume pînă la a doua Sa venire. În acest sens trebuie înțelese cuvintele Sf. Apostol Petru și ale lui Ioan. Este greșit să creadă

cineva că prin aceste cuvinte se neagă preoția slujitoare, instituită de Iisus. Ar fi o contrazicere cu cuvintele instituirii preoției, cu textele clare ale alegerii și trimerii Sfinților Apostoli, cu practica lor bine cunoscută de a așeza episcopi și preoți în comunitățile întemeiate de ei, cum a făcut Sf. Apostol Pavel, în cazul Sf. Timotei, Tit și cu alții.

În virtutea preoției obștești primită odată cu Sf. Botez credincioșii aduc jertfele lor la Sf. Altar, participă la Sf. Liturghie și la întreaga viață a Bisericii (tocmai de aceea, nu se concepe în Ortodoxie, slujirea Sf. Liturghii de preot *singur*, decît în cazuri excepționale), dar darurile și jertfele credincioșilor le aduce preotul în numele lui Hristos, din încredințarea arhiereului legitim. Preoția obștească nu contrazice și nu desființează preoția sacramentală, slujitoare, ci, dimpotrivă, o presupune și o cheamă ca pe una care are trebuință spre a fi învățată, sfințită și condusă pe calea mîntuirii, precum nici în Vechiul Testament, am văzut, preoția întregului popor nu a desființat preoția lui Aaron și a fiilor săi.

În Biserica lui Hristos sînt multe feluri de slujiri (I Cor. 12, 28; Efes. 4, 11) precum sînt și felurile daruri (Romani 12, 6) acordate ca daruri ale Unuia și același Duh Sfînt. Se înțelege că „nu toți sînt apostoli, nici prooroci, nici învățători” (cf. I Cor. 12, 29). În ea au loc și sînt de neapărată trebuință credincioșii mireni, părtași ai preoției obștești, dar nici unul nu poate înlocui slujirea preoțească dobîndită prin hirotonie, care se definește mai ales prin Euharistie. *Preotul este omul Euharistiei* care împlinește porunca lui Iisus — „aceasta să faceți întru pomenirea Mea” (Luca 22, 19). „Preotul este un *trimis*. Nu e delegat unei adunări. El lucrează în numele lui Iisus; el semnifică fraților săi iertarea păcatelor și darul Euharistiei. Dacă membrii unei comunități își pot ierta mutual păcatele unii altora, o adunare nu-și poate ierta păcatul ei, nici cel al fiecărui membru. Dumnezeu singur iartă și El își manifestă iertarea prin Taina și slujirea preotului. Creștinii adunați nu pot lua darul lui Dumnezeu; ei îl primesc. Într-o celebrare euharistică preotul nu este delegatul adunării; el lucrează în numele lui Hristos — pentru popor. El prezidează Euharistia... la fel și vestirea Cuvîntului sfînt este rînduit pentru și prin această vestire...” (*Des prêtres ou des animateurs laïcs?*, Ed. Cerf, Paris 1978, p. 14).

Se poate invoca (și adeseori se face acest lucru cu patimă) slăbiciunile preotului ca om care, după unii, ar anula eficacitatea slujirii preoțești. Fără îndoială viața preotului este o continuă angajare, o jertfă după chipul lui Hristos.

Prot. dr. Gheorghe Lițiu

(Continuare în pag. a 4-a)

Asupra delimitării hotarelor și întemeierii unor străvechi așezări românești

(Continuare din pag. a 2-a)

cuprinde călare, la pas, pe toată durata unei slujbe religioase de Duminică. Se pleca de la semnul de hotar al moșiei satului cel mai apropiat, odată cu prima toacă. Dacă distanța era prea mare bătaia toacei era anunțată prin buciuna sau reluată de alte toace din deal în deal. Trei cetăși și doi trimiși ai voievodului încălecau în acest moment și după ce toți cei de față rosteau cu glas tare rugăciunea „Tatăl nostru”, porneau în direcție opusă locului le unde se auzea toaca, aruncând din loc în loc câte o sîndrîlă. În urma lor, alți cetăși însoții de un al treilea împunternicit al voievodului definitivat marcare teritoriului pe traseul sîndrilelor, ridicind moșile, așezind bolovani, împlintind stîlpi sau făcînd semne pe copaci. Un al patrulea slujbaş voievodal răminea pe loc supraveghînd plecarea și sosirea celor dintîi. Drumurile prin coclauri și hățisuri fiind grele, de obicei nu se puteau parcurge decît în jur de 6 km pe oră. Slujba religioasă dura în jur de 4 ore, deci hotarele marcate puteau măsura cca. 25 de km. Aprecierea timpului se făcea după soare, dar trimișii voievodului aveau și experiență. Pe

cît permitea terenul parcursul se făcea în cerc, astfel încît să poată fi prezenți la locul de plecare cînd se auzea din nou toaca de încheiere a slujbei religioase. Voievodul întărea stăpînirea teritoriului iar beneficiarii își căutau pe teritoriul marcat un loc potrivit — de obicei lîngă un curs de apă — unde își ridicau locuințe, trecînd apoi la defrișări pentru a-și creia teren agricol.

O nouă așezare lua astfel ființă. Dacă celelalte geneze ale așezărilor de pe teritoriul patriei noastre au argumente științifice și nu pot fi puse la îndoială, de ce aceasta din urmă să nu fie tot atît de verosimilă? Pentru că — în ciuda faptului că e perfect rațională — ar avea „viciul” fundamental că s-a lăsat îmbrăcată în haine de legendă? De ce memoria colectivă, tradiția, numai de la caz la caz și de la cercetător la cercetător poate deveni document oral plauzibil? După părerea noastră acest ultim tip de geneză trebuie admis ca real pentru că el reprezintă o formă organizată, superioară, pornind de la asigurarea bazei economice a viitoarei așezări. De altfel donații de pămînt prin care s-a ajuns la crearea unor noi așezări au fost făcute în vremea aceea de către conducătorii tuturor popoa-

relor. Modul românesc de măsurare a teritoriului să creeze rezerve? Dar slujba noastră religioasă era singurul nostru ritual cu durată relativ fixă. Dincolo de alte considerații, etalonul acesta religios de rit ortodox corespundea integral spiritualității poporului nostru. Slujba religioasă pune sub binecuvîntarea lui Dumnezeu actul de fundare care se îndeplinea pe timpul duratei ei iar rugăciunea accentua din această binecuvîntare și traducea cum nu se poate mai exact însuși faptul pe care jupanul și membrii cetei lui îl trăiau în acea zi: *Plînea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi...*

Într-adevăr, în ziua aceea — „astăzi” — li se stabilea baza economică, „plînea” pentru toate zilele lor și ale urmașilor lor. Și această plîne nu putea fi decît spornică și dătătoare de viață pentru că se plămădea material și spiritual în același timp. Lîngă modulele amintite — și general acceptate — de întemeiere a așezărilor românești trebuie deci alăturat și acesta, cu atît mai mult cu cît el conține două caracteristici de bază ale identității noastre spirituale: prezența lui Dumnezeu în toate acțiunile strămoșilor noștri și podoaba de poezie în care știau să le îmbrace.

Preoție slujitoare și preoție obștească...

(Continuare din pag. a 3-a)

tos pe care-L slujește, și ea trebuie să fie deplină și fără prihană; dar el nu vestește nici cuvintele lui — ci ale lui Dumnezeu, nici nu sfințește din puterea lui singură, nici nu conduce în numele său, ci toate acestea le împlinește în numele și din darul lui Dumnezeu. Sf. Grigorie de Nazianz definește pe preot nu printr-o funcție oarecare anume (slujitor, cuvîntător, etc.) ci printr-o activitate totalizantă care include toate slujirile și care face din el, din simplul preot, un *făcător de creștini* (Ibid., p. 40). Dar el nu face acest lucru de unul singur ci cu ajutorul întregii comunități, cu întreg „neamul lui

Dumnezeu” — purtător al preoției obștești prin Botez și Mirungere. Cu rosturi deosebite, dar din puterea aceluiași Duh Sfînt, cler și credincioși sînt mădulare ale aceluiași Trup tainic al lui Hristos care este Biserica. Ei trebuie să învețe să colaboreze pentru realizarea idealului împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, pentru mărirea numelui Lui, a păcii și a binevoirii între oameni. Ar fi cu adevărat păgubitor pentru Biserică dacă una sau alta dintre cele două preoții ar crede că pot exista și lucra una fără alta.

Trecutul Bisericii noastre stă mărturie că întotdeauna clerul și credincioșii au colaborat pentru binele poporului, pentru unitatea și progresul lui.

Fericiți făcătorii de pace

(Continuare din pag. 1)

virtuților este, totodată, și o strădanie pentru realizarea păcii în noi și în jurul nostru. Ori, e știut că, după învățătura Părinților duhovnicești, Fiul lui Dumnezeu se întrupează în credincioși prin virtuți. Pe măsura statorniciei noastre în fapte bune Domnul Hristos, dătătorul de pace, „ia chip” în noi, își face locaș în noi (Ioan 14, 23), ne face pe noi asemenea Lui, mai întîi ca „făcători de pace” și apoi ca „fii ai lui Dumnezeu”.

Tot ce se împotrivesc smereniei și iertării, tot ce stă împotriva bunătății și a iubirii, — mîndria, răutatea, ura, — toate acestea duc la neliniște și la vrajbă, iar cei ce le fac pe acestea sînt departe de „făcătorii de pace”, ca și de fericirea celor ce „fii lui Dumnezeu se vor chema”.

Sfîntul Evanghelist Ioan vorbind despre Dumnezeu spune că „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 8, 16). Iubire trebuie să aibă și să fie toți fiii lui Dumnezeu, căci numai așa se pot asemăna cu Tatăl lor cel din ceruri. Iubirea lui Dumnezeu este o iubire jertfitoare (Ioan 3, 16). Iubire jertfitoare trebuie să aibă și fiii lui Dumnezeu, iar jertfa iubirii lor este de trebuință să se arate în străduința pentru iertare, înțelegere și îngăduință, în osteneala pentru iubire adevărată, pe care o au „făcătorii de pace”. Fără o astfel de iubire, lucrătoare

de pace, nu poate fi vorba de o asemănare cu Dumnezeu sau de calitatea de fii ai lui Dumnezeu.

Sfîntul Simeon Noul Teolog înțelege calitatea de fii ai lui Dumnezeu, nu doar ca o simplă adopție a lor din partea lui Dumnezeu, ci chiar ca o participare a credincioșilor, prin har, la ființa lui Dumnezeu, participare realizată prin Domnul nostru Iisus Hristos... El zice, în rugăciune, către Mîntuitorul: „Cum de Te unești cu robii, fii ai Tatălui de-î faci?” Cînd cineva a ajuns la o astfel de stare, este, desigur, și fiu al păcii și făcător de pace și, pe bună dreptate, se numește „fiu al lui Dumnezeu”. Un astfel de om, cu vrednicie, poate să-l numească pe Dumnezeu „Tată” și să zică, cu îndrăznire și fără de osîndă: „Tatăl nostru, care ești în ceruri...”

Să căutăm, cu toată puterea sufletului nostru, să fim făcători de pace, ca să putem avea fericirea celor ce „fii lui Dumnezeu se vor chema”, iar aceasta să o împlinim urmîrind „roadele păcii și ale întăririi dintre noi” (Rom. 14, 19). Ca străduitori pentru pace, să ne gîndim mereu la cuvintele cîntate în noaptea sfîntă a nașterii Domnului: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire” și să nu uităm că „pacea lui Hristos, care covîrșește toată mintea” (Fil. 4, 7) își are începutul în mărirea lui Dumnezeu.

STERIE DIAMANDI

(Continuare din pag. a 2-a)

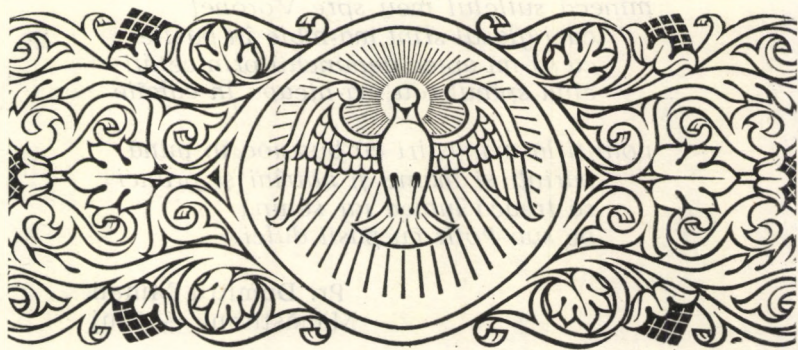
restrîște, refugiat în Moldova, a trebuit să mă zbat și să mă lupt cu tot felul de greutăți, fiind singur pe lume. Mă mir și eu cum am scăpat teafăr și cum am izbutit ca numai prin propriile mele puteri să ajung la liman și să-mi fac un rost în viață. Cu multă trudă, am reușit să-mi însușesc o temeinică cultură generală și de specialitate, să citesc, să studiez și să scriu pînă la adînci bătrîneți.

Total atașat Bisericii și teologiei ortodoxe, Profesorul Sterie Diamandi a rămas, pînă la sfîrșitul vieții, un model prestigios de dascăl și de om dăruit so-

cietății, desăvîrșirii morale a omului. Lipsa lui va fi profund resimțită de numeroșii prieteni și admiratori ai vieții și operii sale de distinsă excepție.

Înmormîntarea Profesorului Sterie Diamandi a avut loc în ziua de 14 iunie 1981 (Duminică Rusaliilor), la Cimitirul Belu din București, unde, alături de îndurerata familie, au participat sute de prieteni, admiratori și foști elevi ai săi, veniți din toată țara, pentru a se înclina în fața figurii sale atît de blînde și de luminoase.

Hristos Domnul, pe care L-a căutat și iubit atît de mult, să-l primească în Împărăția Sa cea veșnică!

PETRU ȘPAN

(Continuare din pag. 1)

dagogiei lui Herbart de către Zillier”.

În perioada studiilor universitare, avînd ca obiecte principale filozofia și pedagogia, iar secundare — istoria și geografia, Petru Șpan a audiat cursurile unor pedagogi de prestigiu, între care profesorii Brentano, Büdinger, Eucken, Vogt, Zimmerman și Rein. Anii petrecuți la Viena și Jena au avut un rol esențial în formarea științifică a tînărului intelectual român.

La terminarea studiilor universitare, dr. Petru Șpan s-a întors în Transilvania, stabilindu-se la Sibiu. Aici, cu începere de la 1 ianuarie 1888, timp de patru ani a funcționat ca profesor la școala civilă de fete a „Astrei”, în locul lui Danil Popovici-Barcianu care demisionase, și a predat aritmetica, geometria, chimia, istoria, geografia, igiena, limba germană.

Începînd cu 25 februarie 1892, dr. Petru Șpan a fost numit profesor suplinitor la Seminarul „Andreian” din Sibiu, la catedra profesorului Ioan Popescu, care pe atunci era grav bolnav. După un an, în urma încetării din viață a lui Ioan Popescu, a devenit profesor titular, iar din 1895 — profesor definitiv la aceeași catedră, predînd pedagogia generală, logica, psihologia, teologia dogmatică și dreptul canonic. Din anul școlar 1904/1905, profesorul Petru Șpan a predat numai științele pedagogice — psihologia, pedagogia, metodică și logica — și limba și literatura română.

Calitățile sale pedagogice deosebite au determinat un adevărat spirit de emulație în rîndurile elevilor și studenților. „La prima oră de curs — scrie unul din elevii săi — m-a uimit felul de predare. Avea fraza scurtă și precisă, însoțită de un permanent zîmbet. În dosul acestui zîmbet era ceva ce biruia pe om. Expunerea era atît de clară și simplă încît cîștigai convingerea că acest om ar fi putut preda cu succes orice știință chiar copiilor de curs primar. Tonul și limbajul necăutat te făceau să crezi că ești în toiul unor conversații familiare. Ne simțeam copiii lui, și el părintele nostru al tuturor, bun și îngăduitor”. Prin lecțiile sale, Petru Șpan transmitea elevilor și studenților cunoștințele

trebuincioase și le făcea o adevărată educație națională. El avea încredere neștrămutată în viitorul românilor și clarviziunea întregirii naționale, considerînd că ea reprezintă o necesitate inexorabilă. „Cînd ne vorbea despre neam — relatează un fost elev de-al său — puneă atîta suflet și înflăcărare, încît dacă trebuința cerea, sub vraja expunerii sale înălțătoare, am fi fost gata numaidecît să intrăm în foc și să pornim la luptă. Așa era profesorul Petru Șpan, așa ne vorbea, iar noi îi sorbeam cuvintele și ideile și ne întăream pentru lupta ce trebuia s-o purtăm cu multă dirzenie și încredere în biruința finală”.

Ca profesor, Petru Șpan a sprijinit înființarea Societății literare a Secției pedagogice de la Seminarul „Andreian” și a condus-o pînă la sfîrșitul vieții; de asemenea, a avut o însemnată contribuție la organizarea Școlii de aplicație de pe lîngă Seminarul „Andreian” din Sibiu, în anul 1898.

În cursul întregii vieți, Petru Șpan a desfășurat o activitate neobosită în rîndul cadrelor didactice de la școlile românești. El a fost „învățătorul învățătorilor” — la catedră, unde îi forma, prin „Reuniunea învățătorilor” din județul Sibiu, al cărei vicepreședinte era, pînă la desființarea și înlocuirea ei prin „Conferințele învățătoarești” în 1898, unde îi îndruma prin lucrările sale teoretice și prin revistele pe care le-a condus — mai ales prin „Vatra școlară” — cu ajutorul cărora căuta să-i ridice la nivelul pedagogiei contemporane lor.

Activitatea didactică a pedagogului sibiian s-a împletit strîns cu cea publicistică, evidențiind calitățile sale de gînditor și scriitor. El a scris lucrări cu caracter teoretic publicate în volum — dintre care amintim: „Întrebări de educațiune”, Sibiu, 1891, „Trep-tele formale ale învățămîntului”, Sibiu, 1898, „Idei pregătitoare în pedagogie”, Sibiu, 1902, „Școala lui Șaguna”, Sibiu, 1909 — manuale școlare și lucrări cu caracter metodic. În elaborarea manualelor școlare, eruditul profesor a ținut seama de cerințele școlii primare românești.

Pe lîngă lucrări, Petru Șpan a avut și o bogată colaborare la numeroase ziare și reviste. Împreună cu Danil Popovici-Barcianu, a condus „Foaia pedagogică”, și singur s-a aflat în fruntea revistelor „Pedagogia nouă” și „Vatra școlară”. El a colaborat la revistele și ziarele: „Biserica și școala”, „Școala și familia”, „Foaia școlastică”, „Tribuna”, „Telegraful român”, „Gazeta Transilvaniei”, „Transilvania”, „Țara noastră”, „Foaia poporului” etc.

Muncii didactice și publicistice a profesorului Petru Șpan i s-a adăugat activitatea pe tărîm cultural și economic. În calitate de membru al Reuniunii de muzică din Sibiu, Comitetului județean al Astrei, Reuniunii române de agricultură a județului Sibiu, el a militat pentru introducerea cîntecelor românești în programul concertelor, înființarea de biblioteci sătești, de cursuri de bucătărie, școli de agricultură, forestiere, industrie casnică, negoț și pentru înființarea unei bănci românești în satul natal, Lupșa. Profesorul Șpan era convins că prin toate acestea se poate ridica starea materială și social-culturală a săteanului român.

Activitate meritorie a desfășurat Petru Șpan în calitate de membru al Reuniunii sodalilor români din Sibiu. An de an, el a adus și a plasat numeroși moși la meserii în Sibiu, și s-a preocupat intens de formarea meseriașilor români.

Oficialitățile austro-ungare, nemulțumite și îngrijorate de activitatea dr. Petru Șpan, l-au urmărit și improscuat, sub acuzația că la adunarea Reuniunii agricole române, ținută la Tălmaciu, lîngă Sibiu, ar fi cerut ca „poporul să se ridice cu mic cu mare și să scuture jugul străin”. Apărîndu-se cu demnitate, el și-a reafirmat hotărîrea de a milita din toate puterile pentru emanciparea poporului român pe toate planurile.

Cînd se apropia de pragul vîrstei de 51 ani, la 14 martie 1911, deși era în floarea vîrstei și în puterea creației, inima ilustrului profesor a încetat să mai bată.

Acum, cînd s-au împlinit 120 de ani de la nașterea „marelui nostru profesor care avea clarviziunea întregirii noastre naționale” — după cum arăta un contemporan — se cuvine să-i aducem un cald și binemeritat omagiu aceluia care a fost Petru Șpan.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Madin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășan, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjuncți; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P. O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.